

Krešimir Kužić

IMENA, OZNAKE, ZAPOVJEDNICI, PRIPADNOST I RASPORED GALIJA U LEPANTSKOJ BITKI (1571.)

Krešimir Kužić
Gredička 34
Zagreb

UDK 355.1/3(495Lepant)"1571"
656.6(495)"15"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 11.4.2011.
Prihvaćeno: 18.5.2011.

Autor je u radu prikazao sastav flote galija Svete lige koja je sudjelovala u Lepantskoj bitki 1571. godine. Pojedine eskadre sastale su se najprije u Messini, gdje je napravljen prvi popis. Nakon toga je drugi popis napravljen neposredno prije bitke. Navedene su brojčane vrijednosti eskadri, imena zapovjednikâ i državâ porijekla. Posebno su obrađeni način imenovanja galija te u svezi s tim opisi njihovih krmenih ukrasa (reljefa i kipova), te prigodno dodanih slika.

Ključne riječi: bitka kod Lepanta, mletačko-osmanski ratovi, vojna povijest, pomorska povijest, rani novi vijek

Uvod u Lepantsku bitku

Za vrijeme sultana Sulejmana II. (1520.-1566.) Osmansko Carstvo je uspjelo definitivno preuzeti inicijativu na pomorskom ratištu Sredozemnog mora. Ne misli se pritom isključivo na pobjede u objavljenim ratovima, nego još više na haranje nekoliko pridruženih više gusara nego pirata.¹ Među njima posebno su se istaknuli Hajrudin Barbarossa i Turgut (ili Dragut). Mlečani, ali i prva Sveta liga nisu uspijevali napraviti ništa u vodama Grčke, a Osmanlije su, što je prije bilo nezamislivo, harali i Jadranom. U zapadnom Sredozemlju desetljećima se vodila ogorčena borba u kojoj je Španjolska Karla I. (1516.-1556.)² i Filipa II. (1556.-1598.) uz povremene teške gubitke ipak održavala kakvu-takvu nadmoćnost.³ Sulejmana je pak naslijedio nesposobni

¹ Razlika između gusara i pirata je u tome što gusari dijele plijen s državom čije pokroviteljstvo priznaju, a pirati sve zadržavaju za sebe.

² Španjolski kralj Karlo I. bio je istodobno njemački car Karlo V.

³ Giuseppe Gullino, *Le frontiere navali, Storia di Venezia*, sv. 4, Roma 1996., str. 90-105; I. A. A. Thompson, *Las galeras en la politica militar española en el Mediterraneo durante el siglo XVI, Manuscripts – revista d'història moderna*, sv. 24, Barcelona 2006., str. 95-124.

sin Selim II. (1566.-1574.) okružen ratobornim vezirima i pašama, koji su bili svjesni kako osmanskoj mornarici nitko pojedinačno na kršćanskoj strani nije bio dorastao.⁴ U takvom odnosu snaga Osmanlije su 1570. godine odlučili zauzeti bogat mletački otok Cipar. Mlečani su nato zatražili pomoć od kršćanskih država i pozitivan odgovor je došao iz Španjolske i od pape. Prva saveznička flota pod mletačkim vrhovnim zapovjedništvom unatoč premoći nije postigla ništa, te se na jesen 1570. razišla u matične luke. Taj početni neuspjeh na kršćanskom je zapadu potaknuo sklapanje druge Svete lige (prva je bila iz 1538.), kojoj je idejni začetnik bio papa Pio V. (1566.-1572.).⁵ Mletački predstavnici otezali su pregovore, no napokon, 24. svibnja 1571. u Rimu je sklopljen sporazum, u kojem je, što se tiče pokrića novčanih troškova, stajalo kako Španjolska treba priskrbiti polovicu svote, Mleci trećinu, a Papa šestinu.⁶ Kao glavni način pomoći izravno ugroženim Mlečanima bilo je određeno skupljanje jedne flote galija i dodanih pomoćnih brodova. Za vrhovnog zapovjednika pomorskih snaga Svete lige imenovan je don Juan od Austrije (1547.-1578.).⁷ Već prije tri godine španjolski ga je kralj bio postavio za zapovjednika vlastite flote s posebno istaknutom titulom *capitan General del mar Mediterraneo y Adriatico*, a ovo posljednje Mlečanima nimalo nije bilo po volji, jer su oni Jadran smatrali svojom isključivom zonom.⁸

Vrste galija

Trebalo je dakle, prikupiti, opremiti i rasporediti raspoložive galije. Prema veličinama i oblicima, a oni su dalje uvjetovali njihove maritimne i bojne značajke, galije su se dijelile na *sotile*, *grosse* ili *bastarde*, te *fuste* ili galijice. Klasična ratna galija bila je *sotile* ili brzoplovka. Bila je duga od 46 do 52 m, široka od 5,5 do 7 m, a gaz je bio oko 2 m. Imala je 1 do 2 jarbola, od kojih je prednji bio niži, dvije lantine s trokutastim latinskim jedrima i još jedan četvrtasti trinket. *Sotile* su uobičajeno imale 24-26 veslačkih klupa uz jedan bok, a vesla su im bila duga oko 12 m, te su pomoću njih bolje plovile od ostalih. Za razliku od ostalih, *bastarde* su imale širu, prostorniju krmu i

⁴ Fernand Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, London 1992., str. 100, 101, 613-624, 640; Josef Matuz, *Osmansko Carstvo*, prev. Nenad Močanin, Zagreb 1992., str. 57, 79, 89, 90; Franco Cardini, *Europe and Islam*, Malden – Oxford – Melbourne – Berlin 2001., str. 152-155.

⁵ Bio je 226. papa, krsnim imenom Antonio, a kao dominikanac Michele Ghislieri, rođen 1508. u Pijemontu u seljačkoj obitelji. Bio je glavni inkvizitor, reorganizator i strogi provoditelj odluka Tridentskog koncila. Vidi: Christian Fichtinger, *Lexikon der Heiligen und Päpste*, Frankfurt am Main – Berlin 1995., str. 324-327.

⁶ Girolamo Catena, *Vita del gloriosissimo papa Pio Quinto*, Roma 1586., str. 160-167.

⁷ Don Juan je bio izvanbračni sin cara Karla V. i građanke Barbare Blomberg, a po ocu je bio polubrat španjolskog kralja Filipa II. Odgojen je bio u Španjolskoj. Vidi: Wilhelm Havemann, *Das Leben des Don Juan d'Austria*, Gotha 1865., str. 1-3; Frederic C. Lane, *Povijest Mletačke Republike*, prev. Tihomira Mršić, Zagreb 2007., str. 396.

⁸ *Coleccion de documentos ineditos para la historia de España*, sv. 3, Madrid 1843., str. 304.

plovile su bolje na jedra.⁹ Osim te podjele postojale su razlike između galije *ponentine* i *levantine*, i to u čvrstoći građe. *Ponentine* – od Španjolske do Kalabrije, bile su čvršće, ali sporije, a *levantine* – od Venecije do Levanta, bile su krhkije, ali brže.¹⁰ Sljedeća razdioba bila je prema službenoj zapovjednoj namjeni, odnosno prema statusu osobe s najvišom dužnošću na njoj. Ti nazivi su sljedeći: *reala* – veća i raskošnije građena galija zapovjednika cijele flote (mogla je biti samo jedna), *capitana* – nešto skromnija galija zapovjednika jednog kontingenta – eskadre (moglo ih je biti više), *patrona* – galija većih dimenzija, često u pratnji zapovjednih galija. Budući da su bile nešto duže, imale su i veći broj klupa – od 28 do 30, a zapovjedni rang očitavao se po broju velikih ferala na krmenom nadgrađu (1-3). Stoga su sva tri navedena podtipa imala zajedničku oznaku *fanal*.¹¹ Nazivi *birema*, *trirema* i *quadrirema*, koje nalazimo u spisima i knjigama pisanim latinskim jezikom, samo su odraz autorova poznavanja antičkih djela. Galije takvog načina veslanja nisu postojale u vrijeme bitke kod Lepanta, pa je nepojmljiva pogreška F. C. Lanea koji tvrdi suprotno.¹² U načelu su mletačke galije imale duži plovidbeni vijek, a tome nije razlog bolja gradnja, nego solidnije održavanje i čuvanje tijekom raspreme. Za prvu *capitanu* Marc' Antonija Colonne, dobivenu 1570. u najam od Mlečana, zna se da je bila stara 40 godina.¹³ Unatoč dugogodišnjoj tradiciji mletački i španjolski brodograditelji nisu imali jedinstvene nacрте, nego su brodovi građeni prema pojedinačnim iskustvima i nahodanjima. Zbog toga su neke galije *sotil* mogle postići veću brzinu od drugih, pa su dobivale posebne izvidničke zadaće.¹⁴ Među takvima je bila i ona pod zapovjedništvom Cresanina Kolana Dražića, za koju su tvrdili da je među najboljim brodovima mletačke flote.¹⁵

Galiji je kao glavnom ratnom brodu na Sredozemlju, u razdoblju od stotinjak godina – od sredine 15. do sredine 16. stoljeća, cijena višestruko porasla – i to u svim pomorskim državama.¹⁶ Vladare i vlade, koji su željeli na moru nadvladati suparnike,

⁹ Benedikt Kotruljević, *De navigatione. O plovidbi*, prev. Damir Salopek, Zagreb 2005., str. 103; Pantera, *L'armata navale*, Roma 1614., str. 45; *Pomorska enciklopedija*, sv. 2, Zagreb 1975., str. 507-508.

¹⁰ Već stotinjak godine prije Levanta Kotruljević više hvali Katalonce i njihove galije. Vidi: Kotruljević, *De navigatione*, str. 105.

¹¹ Pantera, *L'armata*, str. 45, 187.

¹² Pantera, *L'armata*, str. 16; Alberto Guglielmotti, *Marcantonio Colonna alla battaglia di Lepanto*, Firenze 1862., str. 107-108; Lane, *Povijest Mletačke Republike*, str. 400.

¹³ Guglielmotti, *Marcantonio Colonna*, str. 70; Thompson, *Las galeras*, str. 106.

¹⁴ ... *fra tanto numero di galere esserne molte non ugualmente atte alla navigazione e alla vela* ... Usp. Bartolomeo Sereno, *Commentari della guerra di Cipro, Monte Cassino 1845.*, str. 160; Sylvène Edouard, *Argo, la galera real de don Juan de Austria en Lepanto*, *Revista de patrimonio nacional*, god. 44, br. 172, Madrid 2007., str. 4-28.

¹⁵ Sereno, *Commentari*, str. 121; Giovanni Pietro Contarini, *Historia delle cose successe dal principio della guerra mossa da Selim Ottomano a Veneziani*, Venezia 1572., str. 27; Grga Novak, *Mletačka uputstva i izvještaji*, sv. 4, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, sv. 47, Zagreb 1964., str. 185.

¹⁶ Luciano Pezzolo, *Stato, guerra e finanza nella Repubblica di Venezia fra medioevo e prima eta moderna*, *Mediterraneo in armi (sec. XV-XVIII)*, sv. 2, ur. R. Cancila, *Quaderna di Mediterranea*, sv. 4, Palermo 2007., str. 78, 92-95.

to je natjeralo u konačnici u velika zaduživanja. *Serenissima* je znatan dio 16. stoljeća bila u deficitu, a za to vrijeme broj njezinih galija u službi, primjerice 1525. iznosio je 25, tijekom Krfskog rata oko 80, a početkom Ciparskog rata porastao je do 140. Sve mletačke galije pripadale su državi, a ona ih je držala raspoređene u Arsenalu, te ih je mogla brzo pokrenuti, primjerice 1570. – 100 galija za manje od 50 dana.¹⁷

Brojnost španjolskih veslarica na Sredozemlju išla je uzlaznom linijom od dvadesetih godina 16. stoljeća (oko 20 galija) do 111 u 1561. godini, no većinom se radilo o unajmljenim brodovima. Cijena galije je u vrijeme Ciparskog rata iznosila od 8.000 do 9.000 škuda – zavisno od veličine (*sotil* – 8.444). Za godišnje održavanje galije, opreme i posade trošilo se, ovisno o tipu, od 5.835 do 7.865 škuda. U to doba iznajmitelji galija dobivali su oko 7.200 škuda za *sotil*.¹⁸ Vrhunac je dosegnut 1574. godine sa 168 galija, ali to je izazvalo golem manjak, kako u Španjolskoj, tako i u njezinim potkraljevstvima Siciliji i Napulju. Stanje je bilo neizdrživo, a kako su već godinu dana prije Mlečani sklopili separatan mir s Osmanlijama, Španjolska je odustala od svoje dotadašnje politike na Sredozemlju te je uskoro upola smanjila svoju flotu veslarica.¹⁹

Prikupljanje brodovlja

Za glavno mjesto okupljanja flote Svete lige određena je luka Messina na istoku Sicilije pa su tijekom ljeta 1571. tamo počele stizati savezničke eskadre. Glavni zapovjednik (*general da mar*) mletačke flote bio je iskusan, ali tašt pomorac Sebastian Venier (1496.-1578.).²⁰ On je 23. srpnja doplovio iz smjera Krfa u mesinsku luku, gdje ga je srdačno dočekaio Marc' Antonio Colonna (1535.-1584.), papinski zapovjednik – ujedno don Juanov zamjenik.²¹ U Messinu je 23. kolovoza stigao i don Juan od Austrije, nakon što je 11. srpnja krenuo iz Barcelone. Na putu su mu se u Nici pridružili Andrea Provana di Leyni (1511.-1592.) na čelu brodova Savoje, te đenovski plaćenici. Sutradan, 24. kolovoza, doplovio je i Španjolac, sicilijanski zapovjednik, don Juan de Cardona (1519.-1609.). Mletački providuri Antonio da Canal i Marco Querini došli su 2. rujna sa svojim eskadrama ravno s Krete. Nakon njih u Messinu je 3. rujna došao Đenovljanin, Gian Andrea Doria (1540.-1606.)²² sa svojim brodovima, a posljednji je bio Španjolac, don Álvaro de Bazán (1526.-1588.), markiz od Santa Cruza, čije su napuljske galije uplovile istog dana u luku.²³

¹⁷ Lane, *Povijest Mletačke Republike*, str. 387-390; Pezzolo, *Stato, guerra e finanza*, str. 73-74, 77.

¹⁸ Valeria Favaro, *La escuadra de galeras del regno di Sicilia: costruzione, armamento, amministrazione (XVI secolo)*, *Mediterraneo in armi (sec. XV-XVIII)*, str. 292, 300-302, 310.

¹⁹ Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World*, str. 604; Thompson, *Las galeras*, str. 98, 105-108.

²⁰ *Enciclopedia italiana*, sv. 35, Roma 1937., str. 118.

²¹ *Dizionario biografico degli Italiani* (dalje DBI), sv. 27, Roma 1982., str. 371, 374-375.

²² DBI, sv. 41, Roma 1992., str. 361, 366-367.

²³ Contarini, *Historia*, str. 28r-29v, 32r-34v; Fernando Herrera, *Relacion de la guerra de Cipre y suceso de la batalla naval de Lepanto*, Sevilla 1572., pretisak u: *Coleccion de documentos inéditos para la historia de España*, sv. 21, Madrid 1852., str. 309; Sereno, *Commentari*, str. 121, 134-135; Silvia Maggio, *Francesco da*

Što se tiče brojnog stanja pojedinih eskadri i cjelokupne flote, podaci uvelike variraju. U nekim slučajevima autori su bilježili brojnost eskadri pri uplovljavanju, ali poslije nisu uzimali u obzir gubitke, što je izazvalo neslaganja. Ponegdje su zbrajali manje eskadre – najčešće zajedno s onom don Juanovom.²⁴ Činjenica je pak kako je od ukupno 78 galija, koje je plaćao kralj Filip II., samo 14 bilo iz Španjolske.²⁵ Uspoređivanjem dostupnih djela nailazimo na “čvrsti” broj od 12 papinskih galija, no pomnim proučavanjem priloženih tablica i prebrojavanjem s iznenađenjem otkrivamo drugačije veličine.²⁶ Sljedeća tablica ne donosi egzaktno podatke, nego daje poredbeni pregled veličina kako su ih naveli autori. Od suvremenih istraživača navodim samo F. C. Lanea kao ilustraciju neusklađivanja brojčanih vrijednosti s promjenama nastalima od isplavljanja iz Venecije do nadnevka bitke.²⁷ Njegov je propust vidljiv iz broja galija iz Dalmacije, jer nije uračunao gubitak zadarske galije koja je stradala kod Krfa, pa je stoga bilo 7 galija. Od ukupnog broja mletačkih veslarica valja odbiti i galiju Francesca Trona, koja je izgubljena nešto prije na izvidničkoj zadaći, te još neke druge.²⁸ Treba li biti iznenađenje da je najtočniji podatak dao fra Juan de San Gerónimo, franjevac iz Escoriala?²⁹ On je, naime, naveo broj od 203 galije. Odgovor daje nazočnost nekoliko franjevaca na *reali* i drugim galijama, koji su bili na pripremama brodovlja i tijeku bitke.³⁰ Mi smo pak, nakon višestrukog uspoređivanja imena zapovjednika, naziva galija i likova na njihovim krmama, te pročišćavanjem svih netočnosti došli do 204 galije koje su sudjelovale u bitki kod Lepanta.

Molino patrizio Veneziano del '500 e il suo Compendio, doktorska radnja, Università degli studi di Trieste, Trieste 2008., str. 164-165; Girolamo Diedo, *La battaglia di Lepanto descritta da Gerolamo Diedo*, Milano 1863., str. 5; Hieronymo de Torres y Aguilera, *Chronica, y Recopilacion de varios successos de guerra que ha acontecido en Italia y partes de Leuante y Berberia, desde que el Turco Selin rompio con Venecianos y fue sobre la Isla de Chipre año de M.D.LXX. hasta que se perdió la Goleta y fuerte de Tunez en el de M.D.LXXVIII*, Zaragoza 1579., str. 37v, 45v, 46v, 47r; Ferrante Caracciolo, *I commentarii delle guerre fatte co' Turchi da d. Giovanni d' Austria, doppo che venne in Italia*, Firenze 1581., str. 10, 12-13; Giovan Battista Adriani, *Istoria de'suoi tempi*, sv. 7, Prato 1823., str. 370-372; Arturo Cajal Valero, *Domingo de Zavala – la guerra y la hacienda (1535-1614)*, Ordizia 2006., str. 24-25, 32-33.

²⁴ Podaci koje navodi Venier nisu potpuni, ali za prethodno iznesene mogu služiti kao korektiv (usp. Novak, *Mletačka uputstva*, str. 67).

²⁵ Valero, *Domingo de Zavala*, str. 24-25; Thompson, *Las galeras*, str. 123.

²⁶ Vidi: Guglielmotti, *Marcantonio Colonna*, str. 158-159.

²⁷ Lane, *Povijest Mletačke Republike*, str. 395-396.

²⁸ Maggio, *Francesco da Molino patrizio*, str. 164-165; Ante Usmiani, *Sudbina zadarske galije predviđene za bitku kod Lepanta, Lepantska bitka – udio hrvatskih pomoraca u Lepantskoj bitki 1571. godine*, Zadar 1974., str. 111-113.

²⁹ *Coleccion de documentos*, sv. 3, str. 239, 246.

³⁰ Cayetano Rosell, *Historia del combate naval de Lepanto*, Madrid 1853., str. 85.

³¹ Taj broj uključuje, osim španjolskih, i druge brodove.

³² Taj broj uključuje, osim španjolskih, i druge brodove.

	DON JUAN	CONTARINI	TORRES	CARACCIOLO	DIEDO	ADRIANI	MOLIN	SERENO	HERRERA	LANE
MLEČANI		108	-	110	108	-	110	-	109	110
Venier	48	50	54	-	-	58	50	50	48	
providuri	60	62	64	70	-	60	62	74	60	
ŠPANJOLSKA		81	-	81	86	-	81	-	81	
don Juan	24 ³¹	-	14	7	-	28 ³²	-	14	14	14
Napulj	30	30	30	30	-	30	-	30	30	36
Sicilija		-	10	17	-	-	-	10	10	
Doria	11	12	11	11		12	-	11	11	
Genova		-	3	3	-	-	-	3	3	22
plaćenici		-	5	13	-	-	-	17	13	
SAVOJA		-	3	3	3	-	-	3	3	
PAPA	12	12	-	12	12	12	12	-	12	
MALTA		4	-	3	6	3	-	-	3	3
UKUPNO	208	207	208	209	-	209	207	-	208	208

Za nas je posebno zanimljiv udjel galija iz hrvatskih gradova u mletačkoj eskadri³³ te broj galija iz ostalih mletačkih gradova i posjeda. To se vidi u sljedećoj tablici:

VENECIJA	PADOVA	BERGAMO	BRESCIA	CREMA	VICENZA	KOPAR	DALMACIJA	KRF	CEFALONIJA	ZANTE	KANDIJA	RETHIMO	KANIJA	UKUPNO
63	1	1	1	1	2	1	7	3	2	2	14	3	7	108
58,33	0,92	0,92	0,92	0,92	1,85	0,92	6,48	2,78	1,85	1,85	12,96	2,78	6,48	100%

Početak rujna don Juan je obavio inspekciju mletačkih brodova te je ostao zaprepašten njihovim lošim stanjem. Na galijama je nedostajalo oružja, mornara, veslača, a najviše vojnika, pa je odmah predložio Venieru da ih popuni talijanskim i španjolskim vojnicima. Mlečanin se nakon odugovlačenja složio, no i nakon toga

³³ Galije opremljene u hrvatskim gradovima posebno su obrađene u radu koji se nalazi u tisku pod imenom: ... *tog sretnog dana ... Lepant (1571.-2011.)*.

vojna jakost brodova njegove eskadre nije bila dovoljna.³⁴ Vjerski nadzor, prema nalogu pape Pija V., proveo je i ispraćaj obavio nuncij Paolo Odescalchi, a kao vikar flote bio je ukrčan biskup don Jerónimo Manrique.³⁵

Konačno, 16. rujna krenule su jedna za drugom eskadre sa strogo određenim redoslijedom i rasporedom galija (Cardona – Doria – don Juan – Barbarigo – Bazán). Od niza don Juanovih promišljenih zapovijedi najdalekosežnija je bila odluka o fragmentaciji državnih eskadri te raspoređivanju galija u miješane skupine. Time je spriječeno eventualno sebično ponašanje zapovjednika eskadri, koji bi možda došli u napast da usred sljedeće bitke povuku svoj kontingent pojave li se teškoće. Vjerojatno je to rezultat iskustva stečenog iz neslavno propale operacije razbijanja opsade Famaguste iz 1570. godine. Iz tadašnjeg popisa vidljivo je strogo grupiranje galija prema zastavi, ali tom je prigodom isti propust izbjegnut.³⁶ Očito jasan što mu nije bila dana viša dužnost, mletački zapovjednik Venier naveo je u svom završnom izvješću kako je flota isplovila u potpunom neredu, no tu njegovu tvrdnju ne podupiru ni druga mletačka, ni ostala izvješća, nego dapače, govore kako se ... *plovilo u najboljem redu*.³⁷

Ploveći uz obalu Kalabrije i Apulije i sijekući Otrantska vrata eskadre su 26. rujna konačno stigle u Krf. Odatle se ujedinjena flota polako pomicala prema jugu, te je 3. listopada, veslajući cijelu noć, dospjela do otoka Cefalonije. Od Cefalonije je flota 6. listopada došla do grčkog otočja Curzolari (Ehinades), a nakon što je otkrivena osmanska flota, don Juan je odlučio krenuti u odlučni boj.

Prema spomenutom planu, flota Svete lige raspoređena je u obliku polumjeseca između čijih je krakova, razmaknutih 5 km, trebalo ploviti 6 velikih galijaca, po dva ispred svake eskadre. Bojni raspored, oznake i zapovjedništvo određeno je na sljedeći način: lijevo krilo sa zastavama žute boje – Mlečanin Agostin Barbarigo s dva providura; sredina s modrim zastavama – vrhovni zapovjednik, don Juan od Austrije, a na njegovu lijevom boku mletački zapovjednik, Sebastian Venier i do njegova lijevog boka đenovski zapovjednik Ettore Spinola. Na desnom boku *reale* plovio je Marc' Antonio Colonna, do njega savojski zapovjednik Andrea Provana di Leyni, a leđa je pokrивao Diego de Mendoza. Zapovjedništvo nad desnim krilom flote, označenim zastavama zelene boje, dobio je Đenovljanin Gian Andrea Doria, a tamo je raspoređen i Španjolac, sicilijanski zapovjednik, Juan de Cardona. Pričuvom je zapovijedao Španjolac, napuljski zapovjednik, Álvaro de Bazán, markiz od Santa Cruza, čije su galije nosile bijelu zastavu. Ispred lijevog krila bila

³⁴ Alvise Soranzo, *Relazione della battaglia di Lepanto dell'anno MDLXXI di Alvise Soranzo patrizio veneto*, Venezia 1852., str. 10; Rosell, *Historia*, str. 80-82.

³⁵ Catena, *Vita del gloriosissimo*, str. 189, 191; Torres, *Chronica, y Recopilacion*, str. 54r.

³⁶ Contarini, *Historia*, str. 16-19; Valero, *Domingo de Zavala*, str. 44.

³⁷ ... *andassimo senza alcun ordine* ... (Novak, *Mletačka uputstva*, str. 67). Usp. Contarini, *Historia*, str. 34; Catena, *Vita del gloriosissimo*, str. 191; Torres, *Chronica, y Recopilacion*, str. 54; Guglielmotti, *Marcantonio Colonna*, str. 190 (gdje stoji: ... *Navigavano in bellissima ordinanza* ...).

su određena dva galijaca, kojima su zapovijedali Ambrogio Bragadin i Antonio Bragadin, ispred središta Jacopo Guoro i Francesco Duodo, a ispred desnog krila Andrea da Pesaro i Pietro Pisani – svi Mlečani. Jedini Doria nije postavio galijace na određenu poziciju.³⁸

Popis galija

Izvorni popisi galija razlikuju se po načelu rasporeda eskadri, pa ih tako neki nabrajaju prema redosljedu plovidbe. Njima je prva eskadra desnog krila, jer je ona plovila ispred svih ostalih. Zatim stavljaju centar, pa lijevo krilo.³⁹ Drugi nabrajaju po zapovijednom rangu te popis počinju od zastavnog broda flote, *reale*, prema desnom krilu centra, pa se vraćaju prema lijevom krilu centra.⁴⁰ Treći navode galije po borbenom rasporedu – od sjevera prema jugu, počinjajući od krajnjeg lijevog broda na lijevom krilu flote.⁴¹ Uzevši sve u obzir, odabrali smo ovaj treći način, jer daje realni položaj svake galije s jednostavnim pregledom susjednih plovila. Jedina iznimka je popis prethodnice, čije su galije bile razmještene između krajnjeg desnog broda desnog krila centra i prvog broda desnog krila.⁴² Pričuvne galije navedene su zasebno, jer su ionako djelovale po cijeloj dužini bojne crte, točnije po mjestima kritičnog boja pojedinih eskadri. Tome se ubraja i intervencija galija iz centra, koje su u drugoj fazi bitke pritekale u pomoć malteškim galijama na svojem desnom krilu. Valja svakako istaknuti da je raspored tijekom borbi na nekim sekcijama sasvim razbijen, a takve su situacije bile na lijevom krilu, gdje su galije ubrzo bile izmiješane u bojnoj strci, a poredak desnog krila raspao se zbog sumnjivog manevra Giana Andree Dorije.

U niže navedenim tablicama uporabljeni su podaci iz sljedećih popisa: Rosell – napisano 1571.,⁴³ Novak – pronašao u Archivio di Stato, nastao 1572.,⁴⁴ Fernan-

³⁸ Contarini, *Historia*, str. 37r, 38r-39v; Rosell, *Historia*, str. 195-200; Ivo Šišević, Tok Lepantske bitke 1571. godine (Uz 400-godišnjicu bitke), *Lepantska bitka*, str. 42-43. F. C. Lane pogrešno navodi kako je raspoređeno svih šest galijaca. Vidi: Lane, *Povijest Mletačke Republike*, str. 397.

³⁹ José Fernandez de la Puente y Acevedo, *Memoria histórico-crítica del célebre combate naval y victoria de Lepanto*, Madrid 1853., str. 14-29; Torres, *Chronica, y Recopilacion*, str. 49r-52v.

⁴⁰ Novak, *Mletačka uputstva*, str. 67-69; Johann Wilhelm Neumayr von Ramsla, *Bellum Cypricum – Oder Beschreibung des Krieges Welchen im Jahr Christi 1570., 71. und 72. der Großtürck Selim wider die Venetianer wegen des Königreichs Cypren geführt*, Leipzig 1621., str. 300.

⁴¹ Rosell, *Historia*, str. 167-170, 195-200; Contarini, *Historia*, str. 37-40; Fabio Mutinelli, *Annali urbani di Venezia – secolo decimosesto*, Venezia 1838., 132-138; Catena, *Vita del gloriosissimo*, str. 319-325. Jedan njemački tekst navodi: desno krilo, lijevo krilo, središte, itd. Vidi: *Vollkommne warhaffte vnnd gründtliche beschreibung der Christlichen Armada außsart erlangten herrlichen Victori wider den Erbfeind Christlichen nammens alles deß nechst verschinen 71. Jars verlossen*, Dillingen 1572., bez oznake stranica.

⁴² Stoga Catena u nabranju desnog krila ističe: ... *Giouanni di Cardona nella battaglia in questo luogo ...* (Catena, *Vita del gloriosissimo*, str. 323).

⁴³ Rosell, *Historia*, str. 167-170, 195-200.

⁴⁴ Novak, *Mletačka uputstva*, str. 67-69.

dez – pronašao u Archivio general de Simancas, 1572.,⁴⁵ Mutinelli – pronašao u Biblioteci Marciani, tiskao 1571. poznati kartograf Giovanni Francesco Camotio,⁴⁶ Iove – izdano 1571. prema talijanskom predlošku,⁴⁷ Contarini – tiskano 1572.,⁴⁸ (bez imena autora) Religione,⁴⁹ neimenovani Nijemac – prevedeno “s talijanskog” i tiskano 1572.,⁵⁰ Herrera – tiskano 1572.,⁵¹ Torres – “kompilacija” tiskana 1579.,⁵² Catena – tiskano 1586.,⁵³ Neumayr – tiskano 1621. godine.⁵⁴ Ni jedan popis nije potpun, ni identičan po rasporedu, ali gotovo idealno se dopunjuju. Valja pripomenuti da je Fernandezova lista još od starijih autora pogrešno smještene u razdoblje prije bitke kod Lepanta.⁵⁵ Po svemu sudeći radi se o rasporedu za operacije iz 1572. godine, a to potvrđuje i izostanak poginulog Kotoranina Bizantija, ranjenog Trogiranina Cipika, te ostalih stradalih suprakomita. To nama nije ni najmanje smetalo, jer je većina galija iz tog popisa sudjelovala i 7. listopada, pa je uporaba njihovih opisa opravdana. Na istome mjestu nalazimo i obratan slučaj – da zapovjednici iz Lepanta upravljaju drugim galijama, što je prepoznatljivo po drugačijim oznakama, a tu je dobar primjer Šibenčanin Lučić. On je najprije zapovijedao *Svetim Jurjem*, no taj brod je oštećen tijekom napada na Santa Mauru.⁵⁶ U sastavu flote koja se okupila 1572. Lučić je zapovijedao galijom koja je imala oznaku *Pozlaćena riba i krijesta od perja*.⁵⁷ U popisu koji slijedi, galije su obrojčene po floti i po eskadrama. Iznimka je 8 galija iz sastava prethodnice, i one nisu dobile flotni broj u toj bojnoj cjelini, nego u eskadri u koju su priključene, a isto vrijedi i za druge rjeđe slučajeve premještanja.

⁴⁵ Fernandez, *Memoria*, str. 14-29.

⁴⁶ Mutinelli, *Annali urbani*, str. 132-138.

⁴⁷ Michel Iove, *Vray discours de la bataille des armees chrestienne & Turquesque, & de la triomphante victoire contre le Turc*, Lyon 1571., str. 37-56.

⁴⁸ Contarini, *Historia*, str. 37-40.

⁴⁹ Bez imena autora, *Religione e patria, o gl'italiani in Levante e a Lepanto*, *La civiltà cattolica*, sv. 14/3, Roma 1889., str. 54-59.

⁵⁰ Volkommne warhaffte, bez oznake stranica.

⁵¹ Herrera, *Relacion de la guerra*, str. 318-322, 352-354.

⁵² Torres, *Chronica, y Recopilacion*, str. 49r-52v.

⁵³ Catena, *Vita del gloriosissimo*, str. 319-325.

⁵⁴ Neumayr von Ramsla, *Bellum Cypricum*, Leipzig 1621.

⁵⁵ Valero, *Domingo de Zavala*, str. 48.

⁵⁶ Novak, *Mletačka uputstva*, str. 59.

⁵⁷ ... *por insignia un pex dorado y un penacho de pluma* (usp. Fernandez, *Memoria*, str. 17). Drugi je primjer galija *La Granada* kojom je 1572. zapovijedao Antonio de Echeverria. Vidi: Fernandez, *Memoria*, str. 27; Valero, *Domingo de Zavala*, str. 48.

PRETHODNICA ILI IZVIDNICA

FBR ⁵⁸	EBR ⁵⁹	IME	OZNAKA	RANG	ZAPOVJEDNIK	PRIPADNOST
	1 ⁶⁰	SANTA MADDALENA	LA MADDALENA CON UN VASO IN MANO ⁶¹		MARIN CONTARINI	VENECIJA
	2 ⁶²		UN SOLE CON CROCE GRANDE		VICENZO QUERINI	VENECIJA
	3 ⁶³		FANAL	PATRONA	DIEGO SEDEÑO	ŠPANJOLSKA / SICILIJA
	4 ⁶⁴		FANAL	CAPITANA	JUAN DE CARDONA	ŠPANJOLSKA / SICILIJA
	5 ⁶⁵		FANAL	CAPITANA	DAVID IMPERIALE	DAVID IMPERIALE
	6 ⁶⁶	SAN JUAN	UNA BANDERETA ROJA DE POPA CON UNA CRUZ BLANCA		SCIPION VASALLO	ŠPANJOLSKA / SICILIJA
	7 ⁶⁷	SANTA CATERINA			MARCO CICOGNA	VENECIJA
	8 ⁶⁸	LA NOSTRADONNA			PIERO FRANCESCO MALIPIERO	VENECIJA

⁵⁸ FBR – flotni broj – označava broj u floti i ide uz položaj galije u bitki. Ako je galija mijenjala položaj više puta, flotni broj ide uz zadnji položaj.

⁵⁹ EBR – eskadarski broj – označava broj unutar eskadre prema rasporedu za plovidbu.

⁶⁰ Torres – LIJEVO KRILO; Rosell – DESNO KRILO; Mutinelli – DESNO KRILO.

⁶¹ Torres – LA MAGDALENA CON UNA PALMA EN LA MANO.

⁶² Mutinelli – LIJEVO KRILO.

⁶³ Contarini – DESNO KRILO; Mutinelli – DESNO KRILO.

⁶⁴ Contarini – DESNO KRILO; Mutinelli – DESNO KRILO.

⁶⁵ Contarini – DESNO KRILO; Mutinelli – DESNO KRILO.

⁶⁶ Contarini – ZALAZNICA; Religione – ZALAZNICA; Rosell – ZALAZNICA.

⁶⁷ Neumayr – LIJEVO KRILO.

⁶⁸ Neumayr – LIJEVO KRILO.

LJIJEVO KRILO

FBR	EBR	IME	OZNAKA	RANG	ZAPOVJEDNIK	PRIPADNOST
1	1		FANAL	CAPITANA	AGOSTINO BARBARIGO	VENECIJA
2	2		FANAL	CAPITANA	ANTONIO DA CANAL	VENECIJA
3	3	LA FORTUNA			ANDREA BARBARIGO	VENECIJA
4	4	LA SAGITTARIA	UN SAGITARIO		MARTIN PIROLA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
5	5 ⁶⁹	VICTORIA	UN ANGEL CON UNA CORONA EN LA MANO		OCHOA DE RICALDE	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
6	6 ⁷⁰		LE TRE MANI CON UNA SPADA		ZORZI BARBARIGO	VENECIJA
7	7		DUI DOLFINI		FRANCESCO ZEN ⁷¹	VENECIJA/KANDIJA ⁷²
8	8		UN LIONE CON LA FENICE ⁷³		FRANCESCO MENGANO	VENECIJA/KANIJA ⁷⁴
9	9		SVETI NIKOLA S PALMOM U DESNOJ RUCI, I S KRUNOM U LIJEVOJ RUCI		KOLAN DRAŽIĆ	VENECIJA/CRES
10	10	LA LOMELLINA	UNA DONZELLA CON LE ARMI DI LOMELLINI		AUGUSTIN CANEVALI	LOMELLINI
11	11	L' ELBICINA ⁷⁵	LA CROCE COLORATO SULLA CIMA DE UNA BANDIERA		FABIO GALLERATI ⁷⁶	PAPA
12	12	LA MADONNA	LA DONNA CON UN NINO NELLE ARMI		FILIPPO POLANI	VENECIJA/KANIJA
13	13		IL CAVALLO MARINO ⁷⁷		ANTONIO DI CAVALLI	VENECIJA/KANDIJA
14	14		DUI LEONI ⁷⁸		NICOLÒ FRADELLO	VENECIJA/KANDIJA
15	15	IL LEONE	UN LION CON UNA MAZZA		DOMENICO DEL TACCO	VENECIJA/KOPAR
16	16		UNA CROCE DIPINTA CON DUE ARBORI		MARCO CIMERA	VENECIJA/CEFALONIJA

⁶⁹ Rossell – 5; Contarini – 9; Mutinelli – 9.

⁷⁰ Rossell – 6; Contarini – 5.

⁷¹ Novak – FRANCESCO ZEN ASSASSIN.

⁷² Kandija je sadašnji grad Heraklion na srednjem dijelu otoka Krete.

⁷³ Fernandez – UN MUNDO SOBRE UNA MEDIA LUNA, SOBRE UN LEON DRECHO CON ALAS QUE TIENE UN CRUCIFJO EN LAS MANOS.

⁷⁴ Kanija je sadašnji grad Hania na zapadnom dijelu otoka Krete.

⁷⁵ Rosell – La Eluegina.

⁷⁶ Rosell – FABIO VALERIATI; Guglielmotti – FULVIO GALERATI.

⁷⁷ Fernandez – UN MEDIO CABALLO Y MEDIO SIERPE.

⁷⁸ Fernandez – UN LEONE EN PIE.

17	17	SANTA VERGINIA			CRISTOFORO CRISSA	VENECIJA/CEFALONIJA
18	18		UN LION CO LA SPADA IN MANO		FRANCESCO BON stariji	VENECIJA/KANDIJA
19	19		UN CRISTO		ANDREA CORNARO	VENECIJA/KANDIJA
20	20		L' ANGELO		ZUAN ANGELO	VENECIJA/KANDIJA
21	21		UNA PIRAMIDE ⁷⁹		FRANCESCO BON	VENECIJA/KANDIJA
22	22		UNA DONNA CON UN CAVALLO ARMATO		ANTONIO EUDOMENIANI	VENECIJA/KANDIJA
23	23		UN CRISTO RESUSCITATO CON UN MONDO		SIMON GUORO	VENECIJA
24	24		UN CRISTO RESUSCITATO CON UNA CROCE		FEDERICO RENIER	VENECIJA
25	25		IMMAGINE DI CRISTO		KRISTOFORO KONDOKOLLI	VENECIJA/KRF
26	26 ⁸⁰		UN CRISTO CON UNA BANDIERA IN MANO SOPRA IL MONDO		BARTOLOMEO DONATO	VENECIJA
27	27		USKRSLI KRIST SA ZASTAVOM		LUDOVIK ČIKUTA	VENECIJA/KRK
28	28 ⁸¹		UN SOLE CON CROCE GRANDE		VICENZO QUERINI	VENECIJA
29	29 ⁸²	SANTA MADDALENA ⁸³	LA MADDALENA CON UN VASO IN MANO ⁸⁴		MARIN CONTARINI	VENECIJA
30	30 ⁸⁵	SANTA CATERINA			MARCO CICOGNA	VENECIJA
31	31 ⁸⁶	LA NOSTRADONNA			PIERO FRANCESCO MALIPIERO	VENECIJA
32	32 ⁸⁷		UN CRISTO RESUSCITATO CON IL MONDO DI SOTTO		ZORZI CALERGI	VENECIJA/KANIJA
33	33		UNA GALEA ⁸⁸		NICOLÒ AVONAL	VENECIJA/RETHIMO ⁸⁹
34	34		UN CRISTO		ZUANE CORNER	VENECIJA/KANDIJA

⁷⁹ Iove – VNA BUSSOLA DA NAUIGARE.

⁸⁰ Rossell – 26.; Contarini – 27.

⁸¹ Contarini – PRETHODNICA.

⁸² Contarini – PRETHODNICA.

⁸³ Rosell – LA MAGDALENA; Mutinelli – LA MADALENA; Volkommne – 47.

⁸⁴ Torres – LA MAGDALENA CON UNA PALMA EN LA MANO.

⁸⁵ Vjerojatno je zamijenio Loredana.

⁸⁶ Vjerojatno je zamijenio Malipiera.

⁸⁷ Rossell – 28; Contarini – 26; Mutinelli – 27.

⁸⁸ Volkommne – AUFFERSTEHUNG CHRISTI.

⁸⁹ Rethimo je grad na zapadnom dijelu otoka Krete.

35	31		UN CRISTO RESUSCITATO SOPRA IL MONDO		FRANCESCO ZANCARUOL	VENECIJA/KANIJIA
36	32		UNA RUOTA ⁹⁰		FRANCESCO MOLIN	VENECIJA/KANIJIA
37	33	SANTA EUFEMIA	SANTA EUFEMIA CON LA PALMA NELLA MANO, E LA FIAMMA DEL FUOCO DI SOTTO		ORAZIO FISOGNA	VENECIJA/BRESCIA
38	34	LA MARCHESA			FRANCESCO SANTO PIETRO	GIAN ANDREA DORIA
39	35	LA FORTUNA			GIOVANNI LODOVICO BELVI	GIAN ANDREA DORIA
40	36	IL BRAVO	DUI BRACCI ⁹¹		MICHELE VIZZAMANO	VENECIJA/KANDIJA
41	37		UN CRISTO CON UN LEONE		DANIEL CALAFATI	VENECIJA/KANIJIA
42	38		UN BRACCIO CON UN FALCO DORATO SULLA CIMA		NICOLÒ LIPPOMANO	VENECIJA
43	39		UNA NOSTRADONNA		NICOLÒ MONDIN	VENECIJA/ZANTE
44	40		UNA NOSTRADONNA CON LA PALMA		MARC' ANTONIO PISANI	VENECIJA
45	41		DIO PADRE SOPRA LA TRINITA E CON IL MOTTO: IN HOC SIGNO VINCS		ZUAN CONTARINI	VENECIJA
46	42	LA FAMA ⁹²	LA FAMA CON LA TROMPETA		JUAN DE LA CUEVAS	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
47	43	SAN JUAN	SAN JUAN		GARCIA DE VERGARA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
48	44	LA ENVIDIA	UNA MUGER QUE MUERDE UNA SIERPE		TIBERIO DE ACEVEDO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
49	45	LA BRAVA	UNA MUGER ARMADA		MIGUEL DE QUEVEDO ⁹³	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
50	46	SANTIAGO	SANTIAGO		MONSERRAT GUARDIOLA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
51	47	SAN NICOLAS	SAN NICOLAS		CRISTOBAL DE MUNGIA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
52	48	CRISTO RESUSCITADO	CRISTO CON LA CROCE ET UNA PALMA EN LA MANO		ZUAN BATTISTA QUERINI	VENECIJA
53	49		UN ANGELO CON UN GIGLIO ⁹⁴		ONOFRE GIUSTINIAN	VENECIJA
54	50	SANTA DOROTEA	LA DONNA CON UN CESTO NELLA MANO		POLO NANI	VENECIJA
55	51		FANAL	CAPITANA	MARCO QUERINI	VENECIJA

⁹⁰ Rossell – LJJEVO KRILO; Contarini – DESNO KRILO; Mutinelli – LJJEVO KRILO.

⁹¹ Contarini – IL BRACCIO.; Mutinelli – UN BRACCIO.

⁹² Rossell – FAMA; Herrera – FAMOSA; Contarini – FIAMMA; Mutinelli – FIAMMA.

⁹³ Fernandez – DE QUESADA.

⁹⁴ Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World*, str. 92, sl. 43; Torres – UN ANGEL CON UNOS LIRIOS; Volkommne – EIN ENGEL MIT EINEM INSTRUMENT.

LJJEVA STRANA CENTRA

FBR	EBR	IME	OZNAKA	RANG	ZAPOVJEDNIK	PRIPADNOST
56	1		FANAL	CAPITANA	PIETRO BATTISTA LOMELLINI	LOMELLINI
57	2	LA BENDINELLA	FANAL	CAPITANA	BENDINELLI SAULI	BENDINELLI SAULI
58	3		FANAL	PATRONA	PELLERANO	GENOVA
59	4	LA TOSCANA			METELLO CARACCILOLO	PAPA
60	5		UN HUOMO MARINO ⁹⁵		JACOPO DRESSANO	VENECIJA/ VICENZA
61	6		UNA NOSTRADONNA CON UN CROCIFISSO IN MANO		ZUAN ZEN	VENECIJA
62	7		SVETI JERONIM		IVAN BALČIĆ	VENECIJA/HVAR
63	8		SAN ZUAN CON LA CROCE ET IL MOTTO: FIDES, SPES, CHARITAS		PIETRO BADOARO	VENECIJA
64	9	SAN ALESSANDRO			GIOVANNI ANTONIO COLLEONE	VENECIJA/ BERGAMO
65	10	LA VIGILANCIA	UNA GRULLA		SILVESTRE MARQUITO ⁹⁶	ŠPANIJOLSKA/ SICILIJA
66	11		FANAL, IN CIMA L' AQUILA NERA ⁹⁷	CAPITANA	GREGORIO D' ASTI	STEFANO DE' MARI
67	12		UN TRONCO DI ARBORO		GIROLAMO CANAL	VENECIJA
68	13	IL MONGIBELLO ⁹⁸	IL MONTE CON IL FUOCO SULLA CIMA		BERTUCCIO CONTARINI	VENECIJA
69	14		UNA DONZELLA		FRANCESCO DANDOLO	VENECIJA
70	15	LA TEMPERANZA ⁹⁹			CIPRIANO DE' MARI	GIAN ANDREA DORIA
71	16	LA VENTURA	UN HOMBRE DESNUDO CON LOS BRAZOS ABIERTOS		VICENTE PASSACOLO	ŠPANIJOLSKA/ NAPULJ
72	17	LA ROCAFULLA	UNA MUGER CON CORONA		GUILLEN DE ROCAFULL	ŠPANIJOLSKA

⁹⁵ Rossell – MEDIO HOMBRE Y MEDIO PESCADO; Contarini – L' UOMO MARINO.

⁹⁶ Mutinelli – GIORGIO D' ASTI.

⁹⁷ Mutinelli – LA CAPPÀ DI MARE.

⁹⁸ Volkomme – BERG AETNA.

⁹⁹ CONSTANCA; Contarini – LA TEMPERANZA; Volkomme – LA TEMPERANZA; Catena – TEMPERANZA.

73	18	LA VITTORIA	LA DONNA CON LA PALMA		BACCIO DA PISA	PAPA
74	19	LA PIRAMIDE	UNA PIRAMIDE CON UN CANE A' PIEDI		MARC' ANTONIO SANTA ULIANA	VENECIJA
75	20		UN CRISTO SOPRA IL MONDO		GIROLAMO CONTARINI	VENECIJA
76	21	SAN FRANCISCO			CRISTOBAL VASQUEZ	ŠPANJOLSKA
77	22	LA PACE	UNA MUGER QUE ENCIENDE UNA HACHA		GIACOMO ANTONIO PERPIGNANO	PAPA
78	23	LA PERLA	UNA DONNA CON UNA PERLA IN MANO		GIAN BATTISTA SPINOLA	GIAN ANDREA DORIA
79	24		UNA RUOTA CON UN SERPENTE		GABRIEL DA CANAL	VENECIJA
80	25		UNA PIRAMIDA CON DUE ALE IN PONTA ¹⁰⁰		FRANCESCO BON	VENECIJA
81	26	LA PALMA	UNA PALMA		GIROLAMO VENIER	VENECIJA
82	27	LA ANDRADA		CAPITANA	HERNANDO ZANOQUERA	ŠPANJOLSKA/GIL DE ANDRADA
83	28	LA GRANADA	UN RAMO DE GRANADAS		PABLO BATIN ¹⁰¹	ŠPANJOLSKA
84	29		FANAL	CAPITANA	ETTORE SPINOLA	GENOVA
85	30		FANAL	CAPITANA	SEBASTIAN VENIER	VENECIJA
86	⁻⁴⁷		DUE MANI CHE ROMPONO UNA SPADA		ZUAN LOREDANO	VENECIJA
87	⁻⁴⁸		UNA COLONA CON UN BREVE INTORNO		CATERIN MALPIERO	VENECIJA

¹⁰⁰ Fernandez – SENTADO UN LEON SOBRE UNA COLUNA CUADRADA, TIENE EN LAS UÑAS UN BASTON CON DOS SIERPES EN EL; VoI-komme – MIT DER NADEL; Iove – GALERA CON UN BUSSOLO DA NAUTICARE.

¹⁰¹ Batin je bio pomorski zapovjednik, a stvarni zapovjednik bio je Domingo de Zavala. Tako je bilo i na nekim drugim galijama. Vidi: Valero, Domingo de Zavala, str. 47.

¹⁰² Zuane Loredan se izdvojio iz zaštitnice Alvaresa de Bazana na zahtjev Sebastiana Veniera.

¹⁰³ Caterin Malipiero se izdvojio iz zaštitnice Alvaresa de Bazana na zahtjev Sebastiana Veniera.

DESNA STRANA CENTRA

FBR	EBR	IME	OZNAKA	RANG	ZAPOVEDNIK	PRIPADNOST
88	1		FANAL	CAPITANA	LUIS DE REQUESENS, ALEXANDRE DE TORELLES ¹⁰⁴	ŠPANJOLSKA
89	2		FANAL	PATRONA	LUIS DE ACOSTA	ŠPANJOLSKA
90	3		FANAL	REAL	DON JUAN DE AUSTRIA, JUAN VAZQUEZ DE CORONADO	ŠPANJOLSKA
91	4		FANAL	CAPITANA	MARCO ANTONIO COLONNA, POMPEO COLONNA	PAPA
92	5	LA DUCHESSA	FANAL	CAPITANA	ANDREA PROVANA DE LEYNI, DOMENICO COSTANTINO	SAVOJA
93	6	LA GRIFFONA	IL GRIFO		ALESSANDRO NEGRONI	PAPA
94	7	SAN THEODORO	SAN TEODORO ARMATO CON UNA SERPENTE DE SOTTO E NELLA MANO UNA LANZA		THEODORO BALBI	VENECIJA
95	8			PATRONA	MARCO ?	GIAN ANDREA DORIA
96	9	LA MENDOZA	UNA CIERVA DORADA		MARTIN DE ECHAYDE	ŠPANJOLSKA
97	10		UN MONTE CON UN MEZO SOL SOPRA ¹⁰⁵		ALESSANDRO VIZZAMANO	VENECIJA
98	11	SAN ZUAN BATTISTA	SAN ZUAN CON LA PALMA IN MANO		ZUAN MOCENIGO	VENECIJA
99	12	LA VITTORIA			FILIPPO DORIA	GIAN ANDREA DORIA
100	13	LA PISANA	LA DONNA CON LE ARMI DI PISA		ERCOLE LOTTA ¹⁰⁶	PAPA
101	14	LA HIGUERA	CUATRO HIGAS		DIEGO LOPEZ DE LLANOS	ŠPANJOLSKA
102	15		UN CRISTO CON UNA CROCE		ZORZI Pisani	VENECIJA
103	16		SAN ZUAN CON LA CROCE IN MANO		DANIEL MORO	VENECIJA
104	17	LA FIORENZA			TOMMASO DE' MEDICI	PAPA
105	18	SAN JOSE ¹⁰⁷			EUGENIO DE VARGAS	ŠPANJOLSKANAPULJ

¹⁰⁴ Requesensa je zamijenjivao Alexandre de Trelles. Vidi: Valero, Domingo de Zavala, str. 48.

¹⁰⁵ Religione – IL MONTE DELLA CACCIA.

¹⁰⁶ Mutinelli – ERCOLE BELOTTA.

¹⁰⁷ Torres – SAN JOSEPH; Contarini – SAN GIORGIO; Mutinelli – SAN GIORGIO.

106	19		FANAL	PATRONA	FRANCISCO DE BENAVIDES	ŠPANJOLSKANAPULJ
107	20	LA LUNA	LA LUNA		MANUEL DE AGUILAR	ŠPANJOLSKA
108	21		UN PASSARO SOPRA UN LEGNO		ALVISE PASQUALIGO	VENECIJA
109	22		UN LIONE CON UNA CROCE ¹⁰⁸		PIETRO PISANI	VENECIJA
110	23		SAN ZUAN CON CRISTO SULLA CROCE ¹⁰⁹		GASPARO MALIPIERO	VENECIJA
111	24		FANAL	CAPITANA	GIORGIO GRIMALDI	GIORGIO GRIMALDI
112	25		FANAL, SAN ANTONIO	PATRONA	NICOLÒ DA LUVANO	DAVID IMPERIALE
113	26		UN GRAPPOLO ¹¹⁰		GIOVANNI STRASSOLDO	VENECIJA
114	27		SAN CRISTOFORO ¹¹¹		ALESSANDRO CONTARINI	VENECIJA
115	28		LA GIUDIT ¹¹²		MARINO SICURO	VENECIJA/ZANTE
116	29		L' ARMELINO		PIETRO GRADENIGO	VENECIJA
117	30		LA CROCE E LA RUOTA ¹¹³		VALERIO VALLARESSO	VENECIJA
118	31	LA DORIA			GIACOMO DI CASAL	GIAN ANDREA DORIA
119	32	SAN PIETRO	PINTADA DE ROJO, BANDERA DE LA CRUZ BLANCA DE MALTA EN POPA		PIERRE DE ROQUELAURE SAINT-AUBIN ¹¹⁴	MALTA
120	33	SAN GIOVANNI	PINTADA DE ROJO, BANDERA DE LA CRUZ BLANCA DE MALTA EN POPA		ALONSO DE TEXEDA	MALTA
121	34		FANAL, PINTADA DE NEGRO, BANDERA DE LA CRUZ BLANCA DE MALTA EN POPA, LA IMÁGEN DE LA SAGRADA MADRE DE DIOS QUE TRAIA ARRIMADA AL FANAL ¹¹⁵	CAPITANA	PIETRO GIUSTINIANI	MALTA

¹⁰⁸ Fernandez – UN LEON SOBRE UN MUNDO, TIENE LAS ARMAS DE SOBRE-COMITRE EN LA DESTRA, Y EN LA SINIESTRA UN CORAZON.

¹⁰⁹ Catena – SAN GIROLAMO; Mutinelli – UN GIROLAMO CON UN CRISTO.

¹¹⁰ Volkommne – DIE FAUST.

¹¹¹ Rossell – 56; Contarini – 54.

¹¹² Rossell – UNA MUGER; Contarini – LA GIUDIT; Fernandez – UNA MUGER VESTIDA.

¹¹³ Rossell – UNA CRUZ Y UNA RUEDA; Contarini – LA MEZA LUNA; Catena – LA MEZA LUNA; Mutinelli – CIRCOLO CON MEZZA LUNA.

¹¹⁴ Herrera – DIEGO DE CASTILLA.

¹¹⁵ Herrera, Relacion de la guerra, str. 368 – ... *la capitana de Malta fué conocida por la imágen de la sagrada madre de dios que traia arrimada al fanal* ...

DESNO KRILO

FBR	EBR	IME	OZNAKA	RANG	ZAPOVJEDNIK	PRIPADNOST
122	- ¹¹⁶		FANAL	CAPITANA	JUAN DE CARDONA	ŠPANJOLSKA/SICILIJA
123	- ¹¹⁷		FANAL	PATRONA	DIEGO SEDEÑO	ŠPANJOLSKA/SICILIJA
124	- ¹¹⁸		FANAL	CAPITANA	DAVID IMPERIALE	DAVID IMPERIALE
125	1 ¹¹⁹	LA CARDONA	CARDO		CARLOS DE ARGALLA	ŠPANJOLSKA/SICILIJA
126	2	LA PIEMONTESE			OTTAVIANO MORETTI	SAVOJA
127	3		FANAL	CAPITANA	PANDOLFO POLIDORO	NICOLO DORIA
128	4		LE FORZE DI ERCOLE		RENIER ZEN	VENECIJA
129	5	LA REINA	UNA REGINA CON UNA CORONA E UN PEZZO DELLA CATENA NELLE MANI		ZUAN BARBARIGO	VENECIJA
130	6		UN FANCIULLO INCATENATO CON LA MANO SU UNA PIETRA		POLO POLANI ¹²⁰	VENECIJA
131	7		UN CRISTO SOPRA IL MONDO ¹²¹		BENEDETTO SORANZO	VENECIJA
132	8		UN' AQUILA D' ORO CON LA CORONA ¹²²		ANDREA CALERGI	VENECIJA/RETHIMO
133	9		UNA PALMA CON UN BREVE		JACOPO DA MEZZO	VENECIJA/KANIJA
134	10		L' UOMO ARMATO ¹²³		ANDREA CALERGI	VENECIJA/RETHIMO
135	11		UN ANGELO CON UNA SPADA ¹²⁴		STELIOS KARCHIOPULOS	VENECIJA/KRF
136	12		SV. IVAN S KRIZEM U RUCI		IVAN DOMINIS	VENECIJA/RAB
137	13	LA CLEOPATRA	ŽENA SA ZMIJOM U RUCI ¹²⁵		ALVIZ CIPIKO	VENECIJA/TROGIR

¹¹⁶ Contarini – PRETHODNICA.

¹¹⁷ Contarini – PRETHODNICA.

¹¹⁸ Contarini – PRETHODNICA.

¹¹⁹ Ovu galiju spominje Novak i Mutinelli.

¹²⁰ Mutinelli – PIETRO POLANI.

¹²¹ Volkommne – CHRISTUS AUFF DER WELT.

¹²² Rossell – 10; Contarini – 9.

¹²³ Rossell – 9; Contarini – 8.

¹²⁴ Volkommne – ENGEL MIT DEM CREUTZ.

¹²⁵ Mutinelli – UNA DONNA CON UN MAZZO DI SERPE IN MANO.

138	14		UNA NAVE IN MARE ¹²⁶		ANTONIO PASQUALIGO	VENECIJA
139	15		UNA NOSTRADONNA		MARCO FOSCARINI	VENECIJA
140	16		UN CRISTO RESUCITATO CON LA CROCE IN MANO		FRANCISCO CORNER	VENECIJA/KANDIJA
141	17	SANTO VITTORIANO			EVANGELISTA ZURLA	VENECIJA/CREMA
142	18		FANAL, INSIGNIE DEGLI GRIMALDI ¹²⁷	PATRONA	LORENZO TRECHA ¹²⁸	GRIMALDI
143	19		FANAL, UN PESCE	PATRONA	ANTONIO CORNIGLIA	MARI
144	20	LA MARGARITA	TRE FIORI		GIOVANNI BATTAGLINO	SAVOJA
145	21	LA DIANA	UNA DONNA CON MEZZA LUNA IN TESTA		GIAN GIORGIO LASAGNA	GENOVA
146	22	LA GITANA	UNA GITANA		GABRIEL DE MEDINA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
147	23	LA LUNA	LA LUNA		JUAN RUBIO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
148	24	LA FORTUNA	UNA FORTUNA		DIEGO DE MEDRANO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
149	25	LA ESPERANCA	UNA MUGER		PEDRO DEL BASTO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
150	26	LA FURIA	UNA FURIA INFERNALE IRRAGIONEVOLE CON UNA SERPENTE NELLA MANO		JACOPO CHIAPPE	LOMELLINI
151	27 ¹²⁹		FANAL	PATRONA	GIORGIO GRECO	LOMELLINI
152	28	LA NEGRONA ¹³⁰			NICOLO DA COSTA	NEGRONI
153	29			BASTARDA	LORENZO DELLA TORRE	NEGRONI
154	30		IL CUORE NEL FUOCO ¹³¹		ANTONIO BON	VENECIJA/KANDIJA
155	31		UN' AQUILA D' ORO		GIROLAMO ZORZI	VENECIJA/KANDIJA
156	32		SAN CRISTOFORO		ANDREA TRON	VENECIJA
157	33		UN CRISTO		MARC' ANTONIO LANDO	VENECIJA
158	34		UNA RUOTA		FRANCESCO DA MOLIN stariji	VENECIJA
159	35		LA SPERANZA CON UN BREVE ¹³²		GIROLAMO CORNER	VENECIJA/KANDIJA

¹²⁶ Fernandez – UN CRISTO RESUCITATO SIN BANDERA.

¹²⁷ Mutinelli – UN MOSTRO MARINO CON UN TRIDENTE.

¹²⁸ Fernandez – LORENZO ROSO.

¹²⁹ Mutinelli – DESNO KRILO; Rossell – DESNO KRILO; Contarini – LIJEVA STRANA SREDIŠTA; Volkkomme – 17.

¹³⁰ Novak – NOUA DE NEGRON; Mutinelli – LA NOVA NEGRONE.

¹³¹ Mutinelli – UN FUOCHO.

160	36		IL RE ATTILA			PATARO BUZZACARIN	VENECIJA/PADOVA
161	37	SAN GIUSEPPE	SAN GIUSEPPE CON UNA AMPOLLA			NICOLÒ DONATO	VENECIJA
162	38	LA GUZMANA	UN CASTILLO Y UN HOMBRE ARMADO EN EL			FRANCISCO DE OJEDA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
163	39	LA DETERMINADA				GIOVANNI DE CARAFFA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
164	40	LA SICILIA	UN MONTE			FRANCESCO AMADEI	ŠPANJOLSKA/SICILIJA
165	41		PESCE	PATRONA		GIULIO CENTURIONE	NICOLÒ DORIA
166	42	SAN TRIFON	UNA AQUILA D'ORO E NEGRA			PIETRO BUA	VENECIJA/KRF
167	43 ¹³³		SVETI TRIPUN S GRADOM U RUCI			JERONIM BISANTI	VENECIJA/KOTOR
168	44		UNA TORRE CON UNA DONNA IN CIMA			LODOVICO DA PORTO	VENECIJA/VICENZA
169	45	SANTA MARIA	MADONNA CON IL FIGLIO NELLE MANI			PANDOLFO STROZZI	PAPA
170	46	SAN GIOVANNI	SAN GIOVANNI			ANGELO BIFFOLI	PAPA
171	47		FANAL, IL NETTUNO	PATRONA		LODOVICO GAMBA	GIOVANNI AMBROGIO NEGRONI
172	48		FANAL	CAPITANA		GIOVANNI AMBROGIO NEGRONI	GIOVANNI AMBROGIO NEGRONI
173	49	LA MONARCHA				NICOLO GARIBALDO	GIAN ANDREA DORIA
174	50 ¹³⁴	LA DONZELLA				NICOLO IMPERIALE	GIAN ANDREA DORIA
175	51 ¹³⁵		FANAL, UNA SPHERA DI CRISTALLO CON CERCHI DORATI	CAPITANA		GIAN ANDREA DORIA	GIAN ANDREA DORIA

¹³² Fernandez – LA FORTUNA ENCIMA DEL MUNDO CON UNA VELA HINCHADA.

¹³³ Mutinelli – 9.

¹³⁴ Mutinelli – 2.

¹³⁵ Volkommne – 1; Mutinelli – 1.

ZALAZNICA ILI DJELATNA PRIČUVA

FBR	EBR	IME	OZNAKA	RANG	ZAPOVJEDNIK	PRIPADNOST
176	- ¹³⁶	SAN JUAN	UNA BANDERETA ROJA DE POPA CON UNA CRUZ BLANCA		SCIPION VASALLO	ŠPANJOLSKA/SICILIJA
177	1	SAN JORGE	SAN JORGE		JUAN DE VERGARA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
178	2	LA BACANA	LA MINERVA		JUAN PEREZ DE MORILLO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
179	3	LA LEONA			RODRIGO DE CUASTIGUI	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
180	4	LA CONSTANCA	UN HOMBRE QUE SE QUEMA LA MANO EN UN FUEGO		PIETRO DELAGIA ¹³⁷	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
181	5	LA MARQUESA	UNA MUGER		JUAN DE MAQUEDA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
182	6	SANTA BARBARA			MARTIN DE PADILLA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
183	7	SAN ANDRES			BERNARDINO DE VELASCO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
184	8	SANTA CATALINA	SANTA CATALINA		JUAN RUIZ DE VELASCO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
185	9	SAN BARTOLOME	SAN BARTOLOME		PEDRO DE VELASCO	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
186	10	SANT ANGEL			ALONSO DE BAZAN ¹³⁸	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
187	11	LA TYRANA	UNA MUGER AMAZONA CON UN ARCO Y UN ALFANJE		JUAN DE RIVADENEYRA	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
188	12		IL CRISTO RESUSCITATO		MARCO DA MOLIN	VENECIJA
-	13 ¹³⁹		DUE MANI CHE ROMPONO UNA SPADA		ZUAN LOREDANO	VENECIJA
189	14 ¹⁴⁰	LA LOBA	FANAL	CAPTANA	ALVARO DE BAZAN	ŠPANJOLSKA/NAPULJ
190	15		UNA FEDE CON UN FANCIUL'A' PIEDI		ZUAN BATTISTA CONTARINI	VENECIJA

¹³⁶ Contarini – PRETHODNICA.

¹³⁷ Catena – PIETRO DELAGIA; Torres – JUAN PEREZ DE LOAYSA; Religion – PIETRO DELAGIO.

¹³⁸ Brat don Alvara de Bazana.

¹³⁹ Zuane Loredan se po zapovijedi Sebastiana Veniera priključio njegovoj zaštitnici.

¹⁴⁰ Rossell – 1; Contarini – 14; Religion – 14.

-	16 ¹⁴¹		UNA COLONA CON UN BREVE INTORNO		CATERIN MALIPIERO	VENECIJA
191	17		LA MADALENA CON UN CROCIFISSO		AL VISE BALBI	VENECIJA
192	18	LA VERITÀ	UNA MUCHACHA DESNUDA QUE DENOTA LA VERDAD, Y DEBAJO TIENE UNA MORA QUE LE SACA LA LENGUA		ZUAN BEMBO	VENECIJA
193	19		UN MONDO CON UN FUOCO SOPRA ¹⁴²		FILIPPO LION	VENECIJA
194	20	LA SPERANZA SIMPLE			ZUAN BATTISTA BENEDETTI	VENECIJA
195	21	SAN PIETRO	SAN PIETRO CON LE CHIAVI		PIETRO BADOARO DE FRANCESCO	VENECIJA
196	22		VITEZ SVETI JURAJ NA KONJU		KRISTOFOR LUČIĆ	VENECIJA/ŠIBENIK
197	23	SAN MICHELE	SAN MICHEL CON LA SPADA IN MANO E CON UN LIONE		ZORZI COCHIN	
198	24		UNA SIBILLA CON UN GIOELLO IN MANO ¹⁴³		DANIEL TRON	VENECIJA
199	25	LA GRIEGA	TRES CRUCES Y UN GALLO DORADO		LUIS DE HEREDIA	ŠPANJOLSKA
200	26		FANAL	CAPITANA	ANTONIO VAZQUEZ DE CORONADO	JUAN VAZQUEZ DE CORONADO
201	27	LA SOPRANA			ANTONIO D' ASCOLI	PAPA
202	28	LA OCASIÓN	UNA MUGER DESNUDA		PEDRO DE LOS RIOS	ŠPANJOLSKA
203	29			PATRONA	ALFONSO D' APPIANI D' ARAGONA	PAPA
204	30	LA SERENA	LA SIRENA		ETTORE CARAFFA	PAPA

¹⁴¹ Caterin Malipiero se po zapovijedi Sebastiana Veniera priključio njegovoj zaštitnici.

¹⁴² Fernandez – UNA BANDERA BLANCA CUADRA SOLA.

¹⁴³ – UNA NINFA CON UNA CORONA EN LA MANO, Mutinelli – UNA SIBILLA CON UNA GHIRLANDA IN MANO.

Načini bilježenja galija

Počnemo li opsežnije istraživati suvremena djela, još ćemo naći poprilične razlike u nazivima kršćanskih galija, a ništa bolje nije ni s imenima zapovjednika. Tome su jednim dijelom pridonijeli i suvremeni popisivači – odnosno prepisivači, a zabunu su dodatno proširili kasniji znanstvenici i drugi proučavatelji zbog nedovoljne upućenosti u načine imenovanja pojedinih brodova. Iako su službene popise nezavisno radili Španjolci i Mlečani, prevladao je utjecaj posljednjih, tj. Talijana, jer su oni ukupno tiskali najviše djela o bitki, pa su ih kao lako dostupne u navođenju slijedili autori iz trećih naroda. Španjolski spiskovi, ili su ostali u arhivima, ili su ih gotovo isključivo rabili iberski autori. Jedno njemačko djelo svjedoči svojim pogrešnim prijevodom kako je za uzor imalo ipak španjolski izvornik. Tamo se naime, španjolska riječ *lirio* prevodi kao *glazbeni instrument*, a riječ je o ljiljanu.¹⁴⁴

Najčešća pogreška je previđanje činjenice kako su popisi rađeni (najmanje) dva puta – prvi put prije isplovljenja flote iz mjesta Fossa di San Giovanni 16. rujna, a drugi put 3. listopada prije polaska iz Igoumenitse (u talijanskim tekstovima: Gomenizza; u španjolskim: Leguminicas).¹⁴⁵ Njihove razlike očituju se najčešće u položajima galija unutar pojedine eskadre. Ipak, glavni problem je u “imenima”. Naime, nakon uvida u nekoliko radova mora se reći kako je sve nastalo na krivim shvaćanjima. Iz navedenih izvornika, jasno je kako galije nisu imale imena u današnjem smislu, tj. imena nisu bila ispisana, urezana ili na bilo koji drugi način brod nije bio pismeno označen. Golema većina galija, iz svih država sudionika, bila je označena po nekoj figuri, likovnoj kompoziciji ili grbu postavljenom na krmi.¹⁴⁶ To nam na najbolji način svjedoči Cesare Vecellio (1521.-1601.) sa svojom gravurom galije Onofréa Giustiniana, koja je nosila lik opisan kao: UN ANGELO CON UN GIGLIO (Anđel s ljiljanom) (FBR 53).¹⁴⁷ Jedna osmanlijska galija zarobljena u bitki, upravo zahvaljujući ... *grbovima, slikama i mnogim znakovima ...* prepoznata je kao nekadašnja papinska *capitana*.¹⁴⁸ Kod Herrere nalazimo kako je malteška *capitana ... bila poznata po slici Presvete Majke Božje koju je nosila na feralu*.¹⁴⁹ U Muttinelijevu popisu kao ime jedne galiju doslovno stoji *Una croce dipinta con due arbori* (Slika križa s dva drveta)¹⁵⁰ – a to zacijelo nije ime galije. No ta tri primjera nisu iznimka, nego samo dio pravila! U don Juanovu popisu za većinu galija piše ... *por insignia ...*, što potvrđuje da nema govora o imenu

¹⁴⁴ Torres, *Chronica, y Recopilacion*, str. 51v. Vidi sljedeći opis galije Onofréa Giustiniana.

¹⁴⁵ Iove, *Vray discours*, str. 61.

¹⁴⁶ Vidi o tome: Pantera, *L'armata*, str. 187; Mutinelli, *Annali urbani*, str. 133.

¹⁴⁷ *La trionphante galera del clarissimo Iustiniano che porto la nova a Venetia della gran vittoria della rotta et presa armata Turcha*. Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World*, str. 92, sl. 43.

¹⁴⁸ Ta *capitana* je bila zarobljena u krvavoj bitki kod otoka Đerbe 1559. godine. Vidi: Guglielmotti, *Marcantonio Colonna*, str. 243.

¹⁴⁹ Herrera, *Relacion de la guerra*, str. 368.

¹⁵⁰ Mutinelli, *Annali urbani*, str. 133.

u klasičnom smislu. Soranzo također kaže kako zastavu treba postaviti iznad znaka na krmi.¹⁵¹ Jedini natpisi na brodovima bila su neka gesla i latinske izreke. Tako je na raskošnoj *reali*, među ostalim, pisalo: *Festina lente*, *Pro salute publica* i sl.,¹⁵² a na galiji L. Moceniga (iz 1572.) isticao se moto: *Pro patria ardentius semper*.¹⁵³ U papinskoj eskadri dio je brodova nosio toskanska imena, što možemo povezati s proporcionalnim udjelom pomoraca iz Toscanes s kojom je papa sklopio sporazum.¹⁵⁴ No ta imena ni u kakvoj kombinaciji nisu mogla biti izvorna imena galija, jer su one bile mletačke, a papa ih je (samo) unajmio te za njih snosio troškove opremanja. Već prema opisima vidimo kako su nosile grbove iz vojvodstva Toscanes (FBR 59, 100, 104).

Kako su mogle nastati razlike u popisima? Nema sumnje kako je don Juan, tj. njegov stožer, vrlo točno znao brojno stanje galija, a za španjolske je znao i njihove oznake. Opise oznaka galija ostalih eskadri, dobio je najkasnije 17. rujna, pri uručanju zastave, što je provela jedna fregata.¹⁵⁵ Vjerojatno je neki pisar (možda i de Soto) dobio zadaću da zabilježi sve razlikovne značajke brodova kako bi don Juan mogao raspoznavati i nadzirati njihovo kretanje. Kako je mjesto zapovjednika galije pri krmi, fregata (sa zapisničarom) prolazila je pokraj stražnjeg dijela broda i brodskih likova, koje je ovaj mogao dobro raspoznati. Uostalom, ove mjere u skladu su sa svim pomno planiranim i provedenim don Juanovim potezima. Za razliku od njega, Sebastian Venier nije sustavno zabilježio ni vlastite, mletačke galije. Naposljetku, španjolski popisi, kao i oni nastali na temelju njih, donose opširne opise likova kao razlikovnih značajki galija. Mletački, tj. talijanski popisi, mnogo su sažetiji i uistinu podsjećaju na imena. Kod likovnih kompozicija središnji lik je uzet kao razlikovni element za tablicu.¹⁵⁶

LIKOVNI	ISUS	MARIJA	SVECI	ANĐELI	KRIŽ	MUŠKARAC	ŽENA	DIJETE	ŽIVOTINJA	BILJKA	FANTAST.	GEO/ASTRO	HERALDIKA	APSTRAKT.	ANTIKA	FANAL ¹⁵⁷	UKUPNO
Poj.	17	7	36	5	6	5	22	1	17	8	3	7	7	30	6	27	204
%	34,8						65,2										100

¹⁵¹ Vidi npr.: Fernandez, *Memoria*, str. 16, 23, 27, itd.; Soranzo, *Relazione della battaglia*, str. 10.

¹⁵² Juan de Malara, *Descripcion de la galera real del Sermo. Sr. D. Juan de Austria, Obras del maestro Juan de Malara*, sv. 1, Sevilla 1876., str. 32.

¹⁵³ Fernandez, *Memoria*, str. 18.

¹⁵⁴ Guglielmotti, Marcantonio Colonna, str. 154, 159.

¹⁵⁵ Coleccion de documentos, sv. 3, str. 15-16, 19-20, 27, 246, 255, 267; Soranzo, *Relazione della battaglia*, str. 10.

¹⁵⁶ Ostale odrednice su: "muškarac" i "žena" – svi likovi muškarca i žene neutralnog, odnosno apstraktnog značenja. Pod "fanal" idu galije koje imaju samo zapovjednu oznaku.

¹⁵⁷ Ovdje su pobrojene galije koje imaju samo oznaku "fanal".

U zastupljenosti motiva očekivali bismo veći udio likova i simbola kršćanstva. Iako predočeno brojem – 71 ili postotno – 34,8% nije zanemarivo, ipak s obzirom na oznaku i shvaćanje osmanskog vladara kao ... *perpetuo enemigo de la religion cristiana...*,¹⁵⁸ iznos nije toliki da upućuje na jednoličnu vjersku zagriženost. U ostatku pretežu apstraktni motivi, a zatim ženski likovi i životinje. Renesansne, odnosno antičke likove, osim veličanstvene *reale* nosilo je još samo 6 galija. Zanimljivo je kako su ženski likovi na dvijema galijama bili goli, kao i jedan muški, no središnja kompozicija “Vrt Hesperida” na *reali* prednjačila je s dvijema nagim figurama Atlantovih kćeri, a bilo je sličnih scena i na reljefima.¹⁵⁹ Ukupno gledano, brodograditelji nisu bili nimalo uskogrudni u ukrašavanju galijskih krma. U ikonografskom smislu Krist je kao središnji lik najčešće prikazan u sceni uskrsnuća, što je s kršćanskog stajališta najvažniji dio njegove misije na zemlji, tj. konačna potvrda pobjede nad smrću. Upravo je to, i to u dvostrukom smislu, simbol pobjede.¹⁶⁰ U sastavu drugih prikaza, Krista nalazimo na raspelima. Sveci (njih 29) i svetice (7) zastupljeni su s 24 različita lika. Jedino sv. Ivan Krstitelj odskače s 8 “svojih” galija. On je prikazan najčešće s križem u ruci.¹⁶¹ Što se tiče ostalih svetaca, golema većina, sudeći po boljim opisima, ima neki od uobičajenih ikonografskih prikaza – npr.: sv. Doroteja i dr. (FBR 54).¹⁶² Neki, inače malo poznati sveci upućuju na zaštitnike grada iz kojeg dolaze zapovjednik i veslači. Tako je sv. Aleksandar Mučenik zaštitnik grada Bergama, dok je sv. Viktorijan “stari” patron Creme, te se po njima “zovu” i njihove galije (FBR 64, 141). Našim Kotoranima je galiju krasio lik sv. Trifuna koji je bio gradski patron od 809. godine.¹⁶³ U “imenima” nekih veslarica prepoznamo obiteljske ili osobne zaštitnike suprakomita, tj. imenjake, a na to upućuju sv. Teodor na jednoj galiji iz Mletaka, ali i sv. Nikola na creskoj galiji (FBR 9, 94). Suprotno njima, “bič božji”, tj. hunski kralj Atila, bio je lik na krmi padovanske galije, a to mjesto “zaslužio” je razaranjem Padove 452. godine (FBR 160). Suprakomit Cavalli,¹⁶⁴ vjerojatno ne slučajno, zapovjedao je galijom koja je na krmi imala lik morskog konjica ili kako ga drugi tumači: *polukonj i poluzmija* (FBR 13). Od dvosmislenih i nejasnih likova valja istaknuti Sibilu na galiji Daniela Trona (FBR 198). Za nju u popisima imamo tri donekle različita zapisa, i ostaje pretpostavka kako bi mogla biti riječ o Sibili Tiburtini koja je caru Augustu navijestila Kristovo rođenje.¹⁶⁵ Da ni popisivači nisu prepoznavali (svako)

¹⁵⁸ Herrera, *Relacion de la guerra*, str. 262.

¹⁵⁹ Rudolf Beer, *Die Galere des don Juan de Austria bei Lepanto, Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses*, sv. 15, Wien 1894., str. 10; Edouard, *Argo, la galera real*, str. 5, 8-9.

¹⁶⁰ *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, ur. Anđelko Badurina, Zagreb 1990., str. 577-578.

¹⁶¹ *Leksikon ikonografije*, str. 282.

¹⁶² *Leksikon ikonografije*, str. 210, 222, 394-395.

¹⁶³ *Leksikon ikonografije*, str. 108, 571.

¹⁶⁴ *Cavallo* (tal.) – konj.

¹⁶⁵ *Leksikon ikonografije*, str. 527-528.

pravo značenje, vidi se iz popisa koji motiv "Srce u plamenu" na krmi jedne galije ne povezuju s vjerskim značenjem (FBR 154).¹⁶⁶ Odras društvenog uređenja i pratećih staleških oznaka vidi se u "imenima" s titulama, ali i u heraldičkim kompozicijama, pa tako imamo čak dvije "Markize" te gradske i obiteljske grbove (FBR 38, 181). Kao prateći lik Kristu često nalazimo globus, što govori o opće prihvaćenom obliku Zemlje. Zanimljivo je kako je bio ukras na mletačkim, a ne na galijama Španjolske koja je u to vrijeme vladala svjetskim morima. Motiv da se prikaže vulkan Etnu, ili kako se tada zvao – Mongibello, sasvim je jasan, osobito vatra koja je trebala asocirati na značajke galije (FBR 68).

Budući da su zapisničari prolazili uz krme, galijske pulene na kljunovima ostale su nezapažene.¹⁶⁷ Osim toga, ako ne sve, onda većina galija otpilila je ili odsjekla kljunove prema zapovijedi don Juana kako bi se omogućilo učinkovito djelovanje topova po protivničkim galijama. Postoji i podatak kako je ivanovac Maturino Romegassio, jedan od vojnih časnika s galije Marc' Antonija Colonne, predložio rezanje pramčanih rila s galija zbog istog razloga.¹⁶⁸ Taj naputak slijedile su i mletačke galije, što nam svjedoči zadarski kroničar bilježeći kako su Giustinianova i Contarinijeva galija, pri svraćanju u Zadar, bile bez rila.¹⁶⁹ Za četiri galije znamo i kako su bile obojene: *reala* – bijela, crvena i zlatna; malteška *capitana* – potpuno crna, te ostale dvije malteške *sotile* – potpuno crvene.

Budući da je cjelovito bojanje bio skup zahvat, većina običnih *sotila* bila je boje pakline kojom su bile premazane radi zaštite od truljenja.

Prema sadašnjim saznanjima, postoji samo jedan potpun opis neke od galija koje su sudjelovale u Lepantskoj bitki. To je prikaz *Reale* vrhovnog zapovjednika flote, don Juana de Austria. Po dimenzijama, broju veslača i obilježjima trupa tu galiju svrstavamo u tzv. *fanale*. Međutim, nju više od tehničkih pojedinosti odlikuje umjetnička razina brodskih uresa, a nesvakidašnji kulturni sjaj daje joj mnoštvo simbola i reminiscencija na likove i događaje iz antičke mitologije, smještenih na krmi i krmenim bokovima. Dakle, naručitelj je bio kralj Filip II., a nalog za gradnju nosi nadnevak 15. veljače 1568. Prvi prednacrt napravio je Giovanni Battista Castello, a završni plan Juan de Mal Lare, kojemu dugujemo i opis. Likove, reljefe i druge rezbarije u drvu izveo je Juan Bautista Vazquez uz nadzor arhitekta Benvenuta Tortellija.¹⁷⁰ Tim zahvatom ova galija prerasla je obično bojno plovilo, kao sredstvo učinkovitog provođenja državne sile – postala je simbol kulturne razine svojeg naručitelja i korisnika, te umjetničkog stila – renesanse na prijelazu u barok. Za građu broda uzeta je najbolja katalonska smreka, a porinuće je slijedilo 1569. godine. Uređenje i

¹⁶⁶ *Leksikon ikonografije*, str. 542, 616.

¹⁶⁷ *Pomorska enciklopedija*, sv. 6, Zagreb 1983., str. 536-537.

¹⁶⁸ Rosell, *Historia*, str. 97-98; Pantera, *L'armata*, str. 70-71.

¹⁶⁹ Vicko Solitro, *Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji*, Split 1989., str. 154, 168.

¹⁷⁰ Beer, *Die Galere des don Juan*, str. 2, 14.

opremanje prema kriterijima pomorstva i ratnih vještina preuzeo je i dovršio iskusni pomorac, don Sancho de Leyva.¹⁷¹ Već u svoje vrijeme *Reala* je izazivala divljenje.¹⁷² Veličine broda bile su donekle veće, pa je dužina sezala do 52,5 m (s rilom 60 m), širina 6,2 m, a imala je po 30 klupa, tj. vesala po boku, na kojima je bilo 236 veslača. Mornara i topnika je bilo 80, a ukrcanih pješaka oko 300.¹⁷³

Druga galija, *La Granada*, također iz španjolske flote, bila je galija *sotil – ponentina*, i njezin opis daje općenite podatke. Dužina joj je iznosila 41-43 m, a s rilom 6 m više. Široka je bila 5 m, a na svakom boku je imala po 24 klupe, odnosno vesla, što je ukupno značilo 144 galijota. Topnika i mornara bilo je 30-50, a pješaka puškara 120-150.¹⁷⁴

Izgled treće galije sačuvao nam je spomenuti Vecellio. Mletački zapovjednik Onofré Giustinian zapovijedao je klasičnom brzoplovkom s likom *Un angelo con un giglio*, koja je imala jedan jarbol sa standardnom lantinom i (skinutim) latinskim jedrom. Na desnom, vidljivom boku je bilo 25 vesala, što s lijevim bokom (+ 1 veslo) i s uobičajena tri galijota po veslu daje ukupno oko 153 veslača. Na jarbolu je istaknut veliki dvokraki plamenac, na lijevom kraju lantine je mali dvokraki plamenac, a na prednjem dijelu krmenog sljemena je ratna zastava s lavom sv. Marka. No, ono što je ovu mletačku galiju razlikovalo od ostalih bio je lik na stražnjem dijelu sljemena.

Za razliku od najboljih umjetnika koji su ukrašavali *realu*, ostale mletačke i španjolske galije svoje su oznake i urese dobile iz dljeta vještijih kalafata i drugih brodograditelja, običnih ljudi koji su motive uzimali sa slika i kipova svojih crkava i samostana.

Imena zapovjednika

Razlike između španjolskog i talijanskog jezika bile su temeljni razlog neusklađenog pisanja imena zapovjednika galija. Kad uzmemo u obzir da su se apeninski autori razlikovali i u narječju (toskanski, venetski i dr.), a to je bila značajka i pirenejskih jezika (kastilski i katalonski), nije neobično da se ponekad dobije dojam kako se radi o različitim osobama. Primjerice, prezime Doria pisalo se i: d' Oria, de Oria ili latinski de Auria. S imenima je slično, pa susrećemo inačice: Pedro, Pietro i venetski Piero. Što tek reći za zapis: *Cataneo Valipido*, iza kojeg se krije Catarin Malipiero.¹⁷⁵ Hrvatski suprakomiti posebna su priča i samo Šibenčanin Lučić ima hrvatski napisano prezime – razumije se, prema ondašnjoj grafiji. Uza sve nastojanje u potrazi za izvornikom, vjerojatno su nam neka imena i prezimena ostala nenapisana u skladu s jezikom naroda iz kojeg je bila dotična osoba.

¹⁷¹ Malara, *Descripcion de la galera*, str. 17-75; Beer, *Die Galere des don Juan*, str. 2; Edouard, *Argo, la galera real*, str. 4-26.

¹⁷² Herrera, *Relacion de la guerra*, str. 318.

¹⁷³ Valero, *Domingo de Zavala*, str. 43.

¹⁷⁴ Valero, *Domingo de Zavala*, str. 42.

¹⁷⁵ *Vollkommne warhaffte*, bez oznake stranica.

Krešimir Kužić

The Names, Designations, Commanders, Possession and Roster of the Galleys in the Battle of Lepanto (1571)

Summary

In the middle of the sixteenth century the Ottoman Empire became the leading naval force in the Mediterranean. Being aware of that fact, the leading circles around Sultan Selim II decided to take the Venetian island of Cyprus. The Venetians requested the help of Christian states and received positive answers from Spain and Pope Pius V. The main decision of the Holy League of 1571, as the newly formed alliance was styled, was the formation of the fleet of galleys under the command of Don Juan of Austria. Particular squadrons, those of Venice (the city of Venice, the cities and towns of the Terraferma, and seven galleys of Croatian cities under the rule of Venice, and Greek cities and towns), Spain (Naples, Sicily, Genoa, and the ships of Gian Andrea Doria and other mercenaries), the Pope, Malta and Savoy first met in Messina, where the first list was compiled. Don Juan passed the decision on the roster of the galleys and the sequence of the squadrons, and the Christian fleet navigated towards the Greek coast. After that, the second list was compiled immediately before the battle, and according to this the Christian fleet counted 208 galleys. However, through the comparison and refinement of these two lists, it is evident that the total complement of the fleet of the Holy League was 204 galleys. Besides that, the lists provide the size of the squadrons, the names of the commanders and the states to which the galleys belonged. The naming of the galleys was done in several ways. Most frequently, the galleys were listed according to the description of decorations on their sterns (reliefs and sculptures), and occasionally additional pictures. Another way of naming of the galleys was based on the commanding rank of a galley (*reala-capitana-patrona*). It should be noted that these were not names in the present-day sense and were not written on the ships in the present-day way. The themes of decorations were most frequently chosen from Christian symbolism (34.8%), followed by figures of women, animals, abstract figures or antique heroes and compositions with them, and commanding galleys inevitably carried between one and three lanterns. In accordance with that, the galleys equipped in Croatian cities were also marked. Besides the data on the galleys, the data on the names of their commanders, regardless of whether they came from Venetian, Spanish or other squadrons, are also given in the article.

Key words: the Battle of Lepanto, galleys, galley designations, Venice, Spain